

IZ DOSADAŠNJEG RADA ARHIV SKOG SAVJETA NR HRVATSKE

Arhivski savjet NR Hrvatske imenovan je rješenjem Savjeta za kulturu i nauku NR Hrvatske br. 939/1956 od 22. IX. 1956. sa zadatkom »da raspravlja o stručnim i organizacionim problemima od općeg i šireg značenja za rad arhiva i da daje prijedloge za unapređenje rada arhivskih ustanova i arhivske službe u NR Hrvatskoj.« Arhivski savjet (AS) ima ukupno 11 članova iz redova arhivista, historičara i drugih javnih radnika. Na svojoj prvoj sjednici održanoj 4. X. 1956. AS se konstituirao izabравši za svog predsjednika B. Stullija. Tada je ujedno biran D. Foretić za predstavnika AS-a u Glavnom arhivskom savjetu FNRJ. Pored toga na ovom je prvom sastanku vođena i diskusija o zadacima i radu AS-a, pa su precizirana mnoga pitanja, koja AS treba da raspravi.

Na drugoj sjednici, 4. II. 1957, AS je pretresao ova dva pitanja: 1) perspektivni plan razvoja arhivskih ustanova na području NR Hrvatske, i 2) Problemi opreme arhivskih ustanova.

O prvoj točki dnevnog reda vodila se diskusija na temelju referata D. Foretića, koji je iznio prijedloge perspektivnog plana razvoja arhivskih ustanova u obalnom pojasu, i referata K. Nemetha, koji je dao prijedlog takvog plana za ostali dio NR Hrvatske. Referenti su uzeli u obzir sve potrebne historijske, ekonomske i političke momente, vodeći računa, da se cijeli teritorij NR Hrvatske pokrije dovoljno gustom, ali i racionalnom mrežom arhivskih ustano-

va. Nakon svestrane diskusije u tom pravcu zaključilo se, da bi na teritoriju NR Hrvatske trebale postojati ove vrste arhiva:

1. jedan centralni državni arhiv u Zagrebu za građu republičkog značenja;
2. Arhivi za pojedina područja, za stariju i novu građu regionalnog i lokalnog značenja;
3. zatvoreni historijski arhivi, koji već postoje za uža područja, za stariju građu, a koji ne bi primali novu građu (npr. arhivi u Hvaru i Samoboru);
4. specijalni arhivi za sabiranje građe jedne određene vrste (npr. Arhiv za historiju radničkog pokreta u Zagrebu).

Ad 1) predviđeni centralni arhiv bio bi postojeći Državni Arhiv u Zagrebu.

Što se pak tiče najvažnijeg pitanja ukupnog broja a 2) predviđenih regionalnih arhiva, zaključeno je, da bi cjelovita mreža tih arhiva trebala izgledati ovako:

1. *Arhiv u Osijeku*, za teritorij kotareva: Osijek, Vinkovci, Našice i Virovitica;
2. *Arhiv u Slavanskom Brodu*, za teritorij kotareva: Slavonski Brod, Nova Gradiška i Požega;
3. *Arhiv u Bjelovaru*, za teritorij kotareva: Bjelovar, Križevci i Daruvar;
4. *Arhiv u Varaždinu*, za kotareve: Varaždin, Koprivnica, Krapina i Čakovec;

5. *Arhiv u Zagrebu*, za teritorij kotareva: Zagreb i Kutina;

6. *Arhiv u Karlovcu*, za teritorij kotareva: Karlóvac, Ogulin i Gospić;

7. *Arhiv u Sisku*, za teritorij kotara Sisak;

8. *Arhiv u Dubrovniku*, za teritorij kotara Dubrovnik;

9. *Arhiv u Splitu*, za teritorij kotareva: Split i Makarska;

10. *Arhiv u Šibeniku*, za teritorij kotara Šibenik;

11. *Arhiv u Zadru*, za teritorij kotara Zadar;

12. *Arhiv u Rijeci*, za teritorij kotara Rijeka;

13. *Arhiv u Puli*, za teritorij kotara Pula.

Prema tom perspektivnom planu bile bi potpuno nove arhivske ustanove, koje treba tek osnovati, one u: Slavonskom Brodu, Karlovcu, Sisku, Šibeniku i Puli. U Osijeku bi funkciju regionalnog arhiva preuzeo postojeći Arhiv grada Osijeka, u Varaždinu postojeći Arhiv grada Varaždina, u Zagrebu — postojeći Arhiv grada Zagreba, u Splitu — postojeći Arhiv grada Splita, a u Dubrovniku, Zadru i Rijeci — također postojeći Državni arhivi. Osim toga predviđeno je, da bi perspektivno trebalo osnovati i u Gospiću arhiv za područje toga kotara, kada se stvore uvjeti za to.

AS je dalje predložio, da bi se do konca godine 1958. uspostavila cjelokupna gornja mreža regionalnih arhivskih ustanova, t. j. da se do tada osnuju novi arhivi u Slavonskom Brodu, Bjelovaru, Sisku, Karlovcu, Šibeniku i Puli, te proširi nadležnost postojećih arhiva, gdje to prema navedenom planu treba. Pošto bi se onaj jedan centralni arhiv u Zagrebu zvao »državni«, to se za svih navedenih 13 regionalnih arhiva predlaže naziv »Historijski arhiv u....«

U diskusiji je postavljeno pitanje i o tome, da li bi se u novo osnovane arhive imala vraćati građa, koja potječe s njihova teritorija, a sada se nalazi u nekom drugom arhivu. Zaključeno je, da se načelno zadrži postojeće stanje i nikakva građa ne prenosi. Kasnije eventualne zahtjeve za integracijom građe rješavale bi posebne komisije formirane od Savjeta za kulturu i nauku NR Hrvatske.

Nakon diskusije o organizaciji cjelokupne mreže arhivskih ustanova prešlo se na diskusiju o arhivskim ispostavama — sabirnim centrima, predviđenim u manjim mjestima, gdje ima dosta arhivske građe. Zaključeno je, da se prepusti arhivima i lokalnim organima vlasti, da sami odluče, gdje će te ispostave — sabirne centre osnovati.

Ovaj prijedlog perspektivnog plana organizacije cjelokupne mreže arhivskih ustanova na području NR Hrvatske prihvatio je kasnije i odobrio u cjelini Savjet za kulturu i nauku NR Hrvatske.

U diskusiji o mreži arhivskih ustanova postavljeno je i pitanje eventualne uspostave arhivske inspektorske odnosno instruktorske službe. Izmijenjena su mišljenja o tome, pa je zaključeno da se povjeri D. Foretiću, K. Nemethu i I. Mardešiću, da izrade o tome referat s potrebnim prijedlozima, pa da ga podnesu na jednom od slijedećih zasjedanja AS-a.

Raspravljajući dalje na ovoj sjednici od 4. II. 1957. na temelju referata J. Vidmara problem opreme arhivskih ustanova, AS je tu problematiku podijelio na ova pitanja:

1. Higijensko-tehničke zaštitne mjere,
2. Pitanje vatrogasne zaštite,
3. Police i kartonske kutije, i
4. Pitanje restauracije arhivalija.

Nakon diskusije doneseni su ovi zaključci:

1. Da se u sklopu opreme prioritet dade higijensko - tehničko - zaštitnim mjerama.

2. Preporuča se Savjetu za kulturu i nauku da intervenira kod Izvršnog vijeća, da ono preporuči narodnim odborima da u budžetima neizostavno svake godine osiguraju određenu poziciju za higijensko - tehničke - zaštitne mjere.

3. Da arhivi na bazi stalnih budžetskih sredstava postepeno realiziraju program najnužnije opreme za higijensko-tehničku zaštitu, koji obuhvata:

- a) aparate za isprašivanje;
- b) komoru za dezinfekciju građe;
- c) ogrtače i kombinezone;
- d) rukavice i čizme;
- e) bojler i tuš;
- f) priručnu apoteku.

4. Da se pristupi ispitivanju oboljenja arhivista, koji rade na građi, odnosno na njenoj registraciji, da bi se utvrdilo, da li su ta oboljenja profesionalna ili ne. (Savjet je u sporazumu sa Institutom za medicinska istraživanja pristupio ovoj akciji.)

5. Budući da su redovna budžetska sredstva za higijensko-tehničko-zaštitne mjere premala, a negdje uopće ne postoje, potrebno je tražiti **izvanrednu** pomoć za te svrhe.

6. Da se povremeno u arhivima provodi dezinfekcija i dezinsekcija.

O pitanjima vatrogasne zaštite u arhivima doneseni su ovi prijedlozi:

1. Jedna od preventivnih mjera treba da bude osiguranje električne mreže;

2. Na ugroženim otvorima treba uvesti osiguranje sa gvozenim kopcima,

3. U spremištima, koja su udaljena ili odvojena od glavne zgrade, potrebno je uvesti telefon;

4. Pošto je gašenje požara u arhivima pomoću pijeska vrlo efikasno i zahtje-

va minimalne izdatke, potrebno je da svi arhivi obavezno odmah nabave dovoljne količine pijeska za gašenje.

Što se tiče polica i kartonskih kutija za smještaj arhivalija usvojeni su ovi prijedlozi:

1. Poželjno je pristupiti izradi tipskih polica od željeza ili aluminija, koje bi mogle poslužiti za sve arhive, a eventualno i biblioteke, te se preporuča Savjetu za kulturu i nauku da se pobrine da tehnički stručnjaci izrade prototip;

2. Preporučuje se, da se iz izvanrednih sredstava postepeno finansira izrada jednog dijela polica, koje bi se onda dijelile onim arhivima, gdje je to najpotrebnije;

3. Za izradu kartonskih kutija treba da se brine svaki arhiv prema svojim potrebama, a za pomoć oko nabave kartona bila bi potrebna izvanredna sredstva.

Nakon diskusije o problemu restauracije doneseni su ovi prijedlozi:

1. Smatra se potrebnim, da postoji samo jedna radionica za restauraciju arhivalija i da se apelira na Jugoslavensku akademiju, da sa svojim fondom i inventarom učestvuje u stvaranju te jedne zajedničke radionice, koja bi radila kao samostalna ustanova.

2. Preporučuje se nabava jednog impregnatora većeg formata (sad postoji jedan manji) za restauraciju novina, koji bi, kako se pretpostavlja, stajao oko 4.000.000.— dinara.

Konačno, pod točkom Razno, ovog zasjedanja od 4. II. 1957. AS je raspravljao i o akciji sabiranja arhivske građe o odjecima Oktobarske revolucije. U tom pravcu odlučeno je zamoliti Savjet za kulturu i nauku NR Hrvatske, da preporuči svim arhivima što bolje organiziran rad na sabiranju te dokumentacije, što je spomenuti Savjet i učinio posebnom okružnicom.

Na trećem zasjedanju AS-a, 10—11.

V. 1957., raspravljena su ova pitanja:

1. Programi rada arhivskih ustanova,
2. Sistematizacija radnih mjesta u arhivima,
3. Arhivske publikacije,
4. Prednacrt osnovnog zakona o arhivima.

O prvoj točki dnevnog reda podnio je referat, kao osnovu za diskusiju, predsjednik AS-a B. Stulli (taj referat se u cjelini objavljuje u dodatku ovom izvještaju pod naslovom: Neke načelne primjedbe na godišnje programe rada arhivskih ustanova NR Hrvatske za god. 1957). U središtu diskusije, nakon ovog referata, bilo je pitanje nadzora nad građom na terenu i o vanjskoj službi. Primjedbe su bile usmjerene osobito na mala materijalna sredstva za putne troškove potrebne za rad na terenu. Jednako se dosta diskutiralo i o naučnom radu stručnih arhivskih službenika u radnom vremenu. Zaključeno je, da treba zauzeti načelan stav, po kome bi se dio radnog vremena ostavio tim službenicima za naučni rad na arhivistici, pomoćnim historijskim naukama kao i na samim historijskim istraživanjima no s tim, da rad na arhivistici i pomoćnim historijskim naukama bude prvenstvena njihova briga. Uz ova objašnjenja primljen je u cjelini referat B. Stullija i svi tamo navedeni zadaci arhivskih ustanova kao upute, po kojima bi se trebali sastavljati i izvršavati godišnji programi rada naših arhivskih ustanova.

O sistematizaciji radnih mjesta u arhivima podnio je referat J. Vidmar. Diskusija se koncentrirala najviše oko pitanja, koje poslove treba da pojedini arhivski službenik i koliko bi zapravo trebalo predvidjeti ukupno službenika za jednu novu arhivsku ustanovu, koja se tek osniva, a da bi ona mogla uspješno djelovati kao arhiv. Nakon is-

crpne diskusije utvrđena su jednoglasno četiri osnovna zaključka:

1) svi stručni arhivski službenici, uključivši naravno i naučne suradnike pa i direktora, moraju raditi na sređivanju arhivske građe, kao na svom glavnom poslu;

2) radna mjesta treba predvidjeti tako, da za sređivanje novijih arhivskih fondova (t. j. fondova 19. i 20. stoljeća) bude posebno određen i konkretno zadužen jedan dio službenika;

3) da arhivska ustanova mora imati najmanje 5 službenika, da bi mogla da djeluje kao arhiv; (direktor — arhivist; pomoćni arhivist, koji bi ujedno vršio administrativne poslove; manipulant; pomoćni službenik; čistačica);

4) da se povećanje broja službenika vrši prema konkretnim fondovima u pojedinim arhivima i potrebama rada.

O publikacijama arhivskih ustanova, trećoj točki dnevnog reda, podnio je referat B. Stulli. U tom je referatu najprije dat pregled publikacija, koje predviđaju u svojim planovima pojedini arhivi, na osnovu njihovih izvještaja. U referatu i diskusiji je naglašena potreba koordiniranja ove izdavačke djelatnosti izradom perspektivnog plana publiciranja arhivske građe, koji nažalost još ne postoji, a vodeći računa o tome da se raspoloživa materijalna sredstva upotrebe za izdavanje najvažnijih i najpotrebnije građe. I prije izrade takvog perspektivnog plana AS je preporučio, da se Državnom arhivu u Zagrebu osiguraju sredstva u iznosu od Din 700.000.— za dovršenje štampanja daljnjih svezaka spisa Hrvatskog sabora, jer se radi o građi koja, među ostalim, mora svakako imati prioritet kao jedan od osnovnih fondova za historijske studije.

Posebno je i u referatu i u diskusiji bilo pretresano pitanje časopisa-godišnjaka naših arhiva. S obzirom na velik

broj arhivskih ustanova, razmjernu ograničenost materijalnih sredstava i potrebu što višeg kvalitativnog nivoa tih periodika, načelno je zaključeno, da se ne obnovi stari »Vjesnik« Drž. arhiva u Zagrebu kao organ samo tog arhiva i da se ne pokreću posebni časopis-godišnjaci drugih arhiva, već da se pokrene jedan takav časopis-godišnjak, kao zajednička stručna publikacija svih arhivskih ustanova na području NR Hrvatske. Uz tu zajedničku periodiku ostaje i nadalje »Vjesnik« Drž. arhiva na Rijeci kao posebna i samostalna publikacija, jer posebni naučni i nacionalno-politički razlozi unapređenja historiografije o Istri i Rijeci, kao novooslobođenih krajeva, nalažu posebnu materijalnu i moralnu brigu oko tih krajeva i njihovih naučnih, pa i arhivskih publikacija. Na osnovu sugestija referata zaključeno je, da bi i onaj zajednički arhivski časopis-godišnjak i ovaj riječki »Vjesnik« trebali da objavljuju: a) novu arhivsku građu, b) inventare arhiva i arhivskih fondova, i c) rasprave iz oblasti arhivistike i pomoćnih historijskih nauka. Historijske rasprave (studije o pojedinim historijskim problemima) ne bi se načelno tu objavljivale, jer periodika za historijske studije ima razmjerno dosta danas u NR Hrvatskoj (7 posebnih i 6 mješovitih), pa nema razloga i potrebe, da se i u ovom jedinom arhivističkom časopisu zauzima prostor historijskim studijama na račun građe, inventara i studija iz arhivistike i pomoćnih historijskih nauka. Težište je stavljeno na publiciranje građe, jer je to jedna od zaista živih potreba naše nauke, s obzirom na zastoj u izdavanju građe kod nas i obzirom na neorganiziranost tog naučnog zadataka kod nas.

U zadnjoj točki dnevnog reda AS je na ovom zasjedanju raspravljao i o najnovijem nacrtu saveznog osnovnog zakona o arhivima. U duljoj i svestranoj diskusiji date su primjedbe na

niz odredaba tog nacrtu zakona, a posebno o: karakteru i definiciji arhivske građe; vlasništvu i prometu arhivalijama, za koje bi po jednoglasnom mišljenju AS-a trebalo težiti da budu res extra commercium; osnivanju arhiva; kompetencijama Savjeta u arhivskoj ustanovi; arhivskim centrima; škartiranju odnosno odabiranju građe; načelu integralnosti arhivskih fondova, i sl.

Zaključke AS-a, koje potvrdi Savjet za kulturu i nauku NR Hrvatske, dostavlja ovaj kao preporuku pojedinim arhivima i organima narodne vlasti zainteresiranim za rješavanje pojedinih problema.

Bernard Stulli

Prilog

NEKE NAČELNE PRIMJEDBE NA GODIŠNJE PROGRAME RADA ARHIVSKIH USTANOVA NR HRVATSKE ZA GODINU 1957.

Dosadašnji način sastavljanja godišnjih programa rada naših arhiva bio je vrlo različit. Tako su se neki ograničavali samo na to, da sasvim ukratko navedu glavne zadatke bez ikakvih bližih određenja i objašnjenja pojedinih zadataka. Drugi su pak detaljizirali zadatke, izlažući ih prema zaduženjima pojedinih svojih službenika, pri čemu se izgubio pregled cjeline sadržaja rada — glavnih zadataka — ustanove u odnosnoj radnoj godini. Osim toga skoro ni u jednom programu rada za 1957. godinu nisu obuhvaćeni i razrađeni konkretni zadaci s obzirom na sve osnovne zadaće jedne arhivske ustanove, već su obuhvaćene samo neke od tih osnovnih zadaća.

Mišljenja smo prije svega, da godišnji program rada treba sastaviti prema pojedinim zadacima, po sadržaju rada, uz oznaku, tko je zadužen od službenika za pojedini zadatak. Uz to je dobro, ako se, u većim ustanovama, sastavi i

broj arhivskih ustanova, razmjernu ograničenost materijalnih sredstava i potrebu što višeg kvalitativnog nivoa tih periodika, načelno je zaključeno, da se ne obnovi stari »Vjesnik« Drž. arhiva u Zagrebu kao organ samo tog arhiva i da se ne pokreću posebni časopis-godišnjaci drugih arhiva, već da se pokrene jedan takav časopis-godišnjak, kao zajednička stručna publikacija svih arhivskih ustanova na području NR Hrvatske. Uz tu zajedničku periodiku ostaje i nadalje »Vjesnik« Drž. arhiva na Rijeci kao posebna i samostalna publikacija, jer posebni naučni i nacionalno-politički razlozi unapređenja historiografije o Istri i Rijeci, kao novooslobođenih krajeva, nalažu posebnu materijalnu i moralnu brigu oko tih krajeva i njihovih naučnih, pa i arhivskih publikacija. Na osnovu sugestija referata zaključeno je, da bi i onaj zajednički arhivski časopis-godišnjak i ovaj riječki »Vjesnik« trebali da objavljuju: a) novu arhivsku građu, b) inventare arhiva i arhivskih fondova, i c) rasprave iz oblasti arhivistike i pomoćnih historijskih nauka. Historijske rasprave (studije o pojedinim historijskim problemima) ne bi se načelno tu objavljivale, jer periodika za historijske studije ima razmjerno dosta danas u NR Hrvatskoj (7 posebnih i 6 mješovitih), pa nema razloga i potrebe, da se i u ovom jedinom arhivističkom časopisu zauzima prostor historijskim studijama na račun građe, inventara i studija iz arhivistike i pomoćnih historijskih nauka. Težište je stavljeno na publiciranje građe, jer je to jedna od zaista živih potreba naše nauke, s obzirom na zastoj u izdavanju građe kod nas i obzirom na neorganiziranost tog naučnog zadataka kod nas.

U zadnjoj točki dnevnog reda AS je na ovom zasjedanju raspravljao i o najnovijem nacrtu saveznog osnovnog zakona o arhivima. U duljoj i svestranoj diskusiji date su primjedbe na

niz odredaba tog nacrtu zakona, a posebno o: karakteru i definiciji arhivske građe; vlasništvu i prometu arhivalijama, za koje bi po jednoglasnom mišljenju AS-a trebalo težiti da budu res extra commercium; osnivanju arhiva; kompetencijama Savjeta u arhivskoj ustanovi; arhivskim centrima; škartiranju odnosno odabiranju građe; načelu integralnosti arhivskih fondova, i sl.

Zaključke AS-a, koje potvrdi Savjet za kulturu i nauku NR Hrvatske, dostavlja ovaj kao preporuku pojedinim arhivima i organima narodne vlasti zainteresiranim za rješavanje pojedinih problema.

Bernard Stulli

Prilog

NEKE NAČELNE PRIMJEDBE NA GODIŠNJE PROGRAME RADA ARHIVSKIH USTANOVA NR HRVATSKE ZA GODINU 1957.

Dosadašnji način sastavljanja godišnjih programa rada naših arhiva bio je vrlo različit. Tako su se neki ograničavali samo na to, da sasvim ukratko navedu glavne zadatke bez ikakvih bližih određenja i objašnjenja pojedinih zadataka. Drugi su pak detaljizirali zadatke, izlažući ih prema zaduženjima pojedinih svojih službenika, pri čemu se izgubio pregled cjeline sadržaja rada — glavnih zadataka — ustanove u odnosnoj radnoj godini. Osim toga skoro ni u jednom programu rada za 1957. godinu nisu obuhvaćeni i razrađeni konkretni zadaci s obzirom na sve osnovne zadaće jedne arhivske ustanove, već su obuhvaćene samo neke od tih osnovnih zadaća.

Mišljenja smo prije svega, da godišnji program rada treba sastaviti prema pojedinim zadacima, po sadržaju rada, uz oznaku, tko je zadužen od službenika za pojedini zadatak. Uz to je dobro, ako se, u većim ustanovama, sastavi i

pregled zadataka po pojedinim službenicima, radi boljeg pregleda rada i aktivnosti pojedinca.

Dalje, godišnji program rada treba da se prodiskutira na radnom sastanku kolektiva, a zatim prodiskutira i odobri na sjednici savjeta svakog arhiva.

Uz redovne poslove vezane uz život svake ustanove, a koji se podrazumijevaju, te uz poseban redovni posao arhivskih ustanova, da pružaju usluge čitaocima u čitaonicama i raznim vanjskim interesentima (usluge naučnog i praktičnog karaktera), mislim, da se u svakom programu rada moraju kao osnovni zadaci obuhvatiti i razraditi ove djelatnosti:

1 *Nadzor nad arhivskom građom, koja se nalazi van arhiva, a na području njegovog teritorijalnog djelokruga.*

Uz činjenicu, da kod nas mreža arhivskih ustanova još nije u cjelini uspostavljena, kao i uz činjenicu, da se na terenu još uvijek događaju slučajevi raznošenja i propadanja arhivske građe, nesumnjivo je jedan od najvažnijih i prioriternih zadataka svake naše arhivske ustanove, da vodi kontrolu nad građom na svom terenu. Pri tom je najosnovnije pitanje, da se prije svega evidentiraju svi arhivski fondovi na terenu, a zatim da se vodi stalan nadzor nad njihovim stanjem i zaštitom. Ako su ograničeni financijski izvori na budžetskoj stavci putnih troškova za obilazak terena, treba nastojati svim sredstvima, da se ti izvori povećaju i da se terenski nadzor što efikasnije vrši. Osim toga, po uzoru na organizaciju konzervatorske službe kod nas i na funkcije t. zv. počasnih konzervatora na terenu, trebalo bi razmisliti o mogućnosti, da se i ta počasnom konzervatorskom službom koristi, u krajnjoj liniji, i u najprečoj nuždi, i za nadzor nad arhivskim fondovima na terenu. Istovremeno bilo bi dobro razmotriti mogućnost, ne bi li se po uzoru na tu konzervatorsku počasnu službu mogla or-

ganizirati slična služba arhivskih povjerenika na terenu, koji bi uz neki honorar vršili nadzor nad arhivskim fondovima određenog područja. Kada bi se pak takav arhivski povjerenik odabrao iz redova službenika nadležnog narodnog odbora, i u sporazumu s rukovodstvom odnosno NO-a, može se s pravom pretpostaviti, da bi se preko takovih osoba mogla uspostaviti vjerojatno efikasna nadzorna služba nad arhivskim fondovima na terenu.

Na ovom zadatku nadzora rade više ili manje sve naše arhivske ustanove, ali ga neke potpuno izostavljaju u podnesenom programu rada. Treba međutim taj zadatak neizostavno u programu rada svake radne godine fiksirati i razraditi ga uz to što je moguće detaljnije uz točnu oznaku pojedinačnih zaduženja arhivskih službenika i eventualnih terenskih povjerenika. Rad usmjeravati uvijek prvenstveno na zaštitu važnijih arhivskih fondova.

2.) *Preruzimanje novih fondova građe u Arhiv.*

Poslije zadatka nadziranja nad fondovima na terenu nesumnjivo je najvažniji dalji zadatak svake arhivske ustanove da preuzima nove fondove građe sa terena. Skoro po pravilu javit će se kod ovog zadatka problem potrebnog spremištog prostora za te nove fondove, ali i ovdje treba upornim nastojanjem osiguravati što više toga prostora tako, da se fondovi s terena što prije preuzmu i smjeste u spremišta sjedišta arhivske ustanove. Bez obzira hoće li se sa stopostotnom sigurnošću moći realizirati sva predviđena preuzimanja novih fondova, potrebno je u godišnjem programu rada točno fiksirati, koje bi fondove kao najvažnije odnosno najugroženije trebalo u dotičnoj radnoj godini preuzeti.

3.) *Sređivanje inventariziranje, katalogiziranje, registriranje i ostali arhivistički rad.*

Česta je pogreška mnogih programa rada da nagomilavaju mnogo raznovrsnih zadataka u ovom pravcu. Mjesto toga trebalo bi usredotočiti rad i zadatke na neke *najvažnije poslove*, a s obzirom na važnost i vrijednost pojedinih arhivskih fondova i zbirki građe, kao i s obzirom na realne mogućnosti rada i realne efekte rada pojedinog arhivskog službenika. Pored toga potrebno je svaki zadatak što bolje i jasnije odrediti i precizirati, s obzirom na obujam građe i vrstu posla. Znači, da treba točno fiksirati, koliko će se građe otprilike obraditi, a zatim kakav će posao biti izvršen na toj građi. Tako na pr.: Srediti općinski arhiv..... za period 1830. — 1850.; ili: inventarizirati korespondenciju..... iz perioda 1900. — 1914.; ili: registrirati zbirku od 130 dokumenata.....

Posebno treba obratiti pažnju, da ne bi bio slučajno zapostavljen rad na obradi novije građe. Ima naime još uvijek ostataka pogrešnih shvatanja, koja podcjenjuju značaj i vrijednost novije građe. No i kod te novije građe opet je jednako važno pitanje, da se pravilno ocijeni značaj i vrijednost pojedinih arhivskih skupina i njena sklopa, te da se *prioritet daje uvijek onoj značajnijoj i važnijoj građi, koja dolazi u obzir kao osnovni izvor za historijske studije.*

Da bi se bolje i pravilnije odredio prioritet sređivanja i uopće stručne arhivističke obrade pojedinih skupina, iz starijih i novijih fondova građe, trebalo bi u svakoj arhivskoj ustanovi što prije sastaviti pregled—popis još nesređenih fondova, pa pitanje prioriteta temeljito prodiskutirati na radnom sastanku kolektiva i sastanku Savjeta svake arhivske ustanove, te tako utvrđeni perspektivni plan sređivanja podnijeti na uvid i Arhivskom savjetu NR Hrvatske.

U nekim programima rada potpuno nedostaje oznaka pojedinačnog raspore-

da poslova među arhivske službenike. Taj nedostatak treba svakako ukloniti i uvijek bezuslovno kod svakog zadatka točno precizirati, tko je zadužen za njegovo izvršenje. Pri tome dakako treba opet paziti, da takva zaduženja budu ravnomjerno raspodjeljena među sve službenike, pa da se ne bi dogodilo da neki možda i stariji, iskusni službenici, s visokim zvanjima i platnim razredima *faktički* obavljaju nerazmjerno malen dio posla *arhivskog* službenika.

Konačno treba napomenuti, da se mora obratiti naročita pažnja, da se pored samog *sređivanja* ne zanemari i inventariziranje, katalogiziranje, registiranje i drugi slični poslovi stručne arhivističke obrade građe, jer su sve to bitni i najvažniji zadaci arhivskih službenika i svake arhivske ustanove.

4.) *Popularizacija arhivske službe (izložbe, predavanja i sl.)*

Koliki je praktički značaj popularizacije arhivske službe, ne treba posebno naglašavati. Ako je dobro organizirana, ona će naime u prvom redu izvršno poslužiti uspjehu same arhivske službe, jer će širiti shvaćanja o značaju i vrijednosti te službe, a isto tako ukazivati na zakonsku dužnost, posljedice i odgovornosti vezane uz odnos prema arhivskoj građi. S druge strane će se izložbama, predavanjima i napisima u štampi i publicistici znatno pridonijeti upoznavanju javnosti s radom i rezultatima rada same arhivske ustanove. Konačno, te forme rada su također značajan i *danas neophodan* oblik djelatnosti svake arhivske ustanove, koja ne može da se uvuče u neke okvire historizma i da isključivo pruža usluge čitačima u svojoj čitaonici, već treba da se osjeti u kulturnom životu svoga grada i područja kao aktivni organizam i živ faktor. Nesumnjivo je, da se takva *kulturno-prosvjetna uloga svake arhivske ustanove* može i te kako osjetiti i

donijeti korisnih rezultata putem spomenutih izložaba, predavanja i sličnih manifestacija i akcija. Sve to pak mora naći što detaljnijeg odraza i u godišnjem programu rada svake arhivske ustanove.

5.) *Suradnja s nastavom (školanja i uopće prosvjetnim organizacijama)*

Drugi izvanredno važan vid djelatnosti, koji aktualizira funkciju svake arhivske ustanove i čini je živim faktorom u savremenom prosvjetnom radu, predstavlja nesumnjivo tijesno povezivanje svake arhivske ustanove sa školom. Kako je iskustvo već pokazalo, tu se pruža ogromno područje rada, koje može mnogo da pridonese u pedagoškim nastojanjima naših škola u razvijanju što savremenijih i efikasnijih oblika »zorne« nastave historije. Mislimo, da ne bi smjelo biti nijedne arhivske ustanove, koja u svom godišnjem programu rada ne bi preuzela odgovarajuće radne obaveze u ovom pravcu, razvijajući odnosni rad kroz sve novije i uspješnije forme i u tijesnom kontaktu s odgovarajućim pedagoškim ustanovama (posjeti izložbama, seminari, i sl.).

6.) *Naučni rad na arhivistici i drugim pomoćnim naukama*

U godišnjem programu rada neophodno je potrebno predvidjeti naučni rad stručnih arhivskih službenika na polju arhivistike, pomoćnih historijskih nauka ili na historijskim istraživanjima. Dnevni raspored poslova mora također biti tako izvršen, da se odgovarajući dio radnog vremena ostavi odnosnim službenicima za spomenuti rad. Takav rad je potreban prije svega zbog toga, što je on neophodan preduvjet za usavršavanje stručnosti arhivskih službenika u svojoj struci, a time i neophodan uvjet za sve kvalitetniji rad cjelokupne arhivske službe, a posebno u pravcu sređivanja, inventariziranja i t. d. S druge strane, od arhivskih službenika se u

prvom redu očekuje, da se bave tim naukama, daju naučne priloge iz tog područja, jer konačno i bolji razvoj osobito arhivistike i pomoćnih historijskih nauka kod nas bit će moguć jedino uz navedenu aktivnost arhivista.

7.) *Priprema arhivske građe za publiciranje*

I ovo je zadatak, kojemu ne obraćaju dovoljno pažnje sve arhivske ustanove, a činjenica je, da se taj zadatak bez njihova punog učešća ne može na zadovoljavajući način ostvariti. Istina je, da je među zadacima Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti jedan od važnih i taj, da izdaje historijsku građu u okviru svojih postojećih i novih serija. Međutim i s obzirom na sadašnji stav JAZU u pogledu izdavanja građe, a i bez obzira na to, nesumnjivo je, da ona sama ne može izvršiti taj zadatak, već da se on može ostvariti jedino uz učešće svih arhivskih ustanova, i to kako u pogledu samog publiciranja, tako pogotovo u pogledu pripremanja građe za publiciranje. Da bi se međutim ovaj problem u cjelini mogao zahvatiti i riješiti, mislimo, da je u ovoj fazi najhitnija potreba, da svaka arhivska ustanova prije svega izradi perspektivni plan izdavanja građe iz svojih fondova. Kod utvrđivanja toga plana treba naravno voditi računa o važnosti i vrijednosti pojedinih arhivskih fondova, ukratko o tome, koji fondovi predstavljaju osnovne izvore za historijske studije pa ih zbog toga treba prije svega publicirati. Na to se nadovezuje odmah i drugo bitno pitanje, t. j. na koji način treba tu građu publicirati. Na temelju tako sastavljenih perspektivnih planova svih naših arhivskih ustanova mogao bi tek Arhivski savjet NR Hrvatske da u sporazumu sa JAZU koordinira posao izdavanja građe te da izradi jedan opći plan publiciranja arhivske građe. Taj opći plan sadr-

žavao bi onda i konkretne zadatke pripreme građe za publiciranje, koji bi otpali na pojedine arhivske ustanove u pojedinim radnim godinama. Znači, da bi u ovoj radnoj godini trebala da svaka arhivska ustanova izradi svoj perspektivni plan publiciranja svoje arhivske

građe; da se zatim u koordinaciji s JAZU izradi opći plan publiciranja arhivske građe na području NR Hrvatske, na temelju kojega bi onda slijedili konkretni godišnji radni zadaci za svaku pojedinu arhivsku ustanovu.

Bernard Stulli

Iz Arhiva NR Hrvatske

Najznačajniji događaj u toku 1957. u Državnom arhivu u Zagrebu bio je osnutak organa društvenog upravljanja — formiranje Savjeta Državnog arhiva. Odmah u početku svoga rada Savjet je upoznavši se sa stanjem u Državnom arhivu, problemima i zadacima, donio niz zaključaka za budući rad Državnog arhiva. Usvojena je lista fondova, kojima se daje prioritet za sređivanje, a posvećena je naročita pažnja fondovima XIX. i XX. stoljeća, koji sadržavaju vrijedne izvore za historiju. Pored toga, usvojeno je, da u pravilu svi stručni službenici treba da rade prvenstveno na sređivanju, dok se ne dovede sva građa u stanje, kako bi mogla biti iskorištena za istraživanje. S tim u vezi donijet je i plan rada i raspoređene su dužnosti pojedinačno za svakog službenika. Ovaj način rada povećao je odgovornost svakog službenika i dao je dobre rezultate, jer se kod dodjeljivanja pojedinih fondova na sređivanje arhivistima vodilo računa o specijalizaciji, sposobnostima i sklonostima svakog službenika.

Posebna pažnja posvećena je higijensko-tehničkoj zaštiti službenika, te su nabavljena dva električna bojlera i instalacije za tuširanje.

Također je posvećena puna briga vatrogasnoj preventivi, pa su sva spremišta opskrbljena pijeskom, a nabav-

ljeno je i nešto vatrogasne opreme.

Tokom godine u Državnom arhivu radilo se naročito mnogo na pronalaganju građe o odjecima Oktobarske revolucije, te je sređeno više hiljada spisa, a za velik broj dokumenata sastavljena je posebna pregledna kartoteka. Ova je građa poslužila mnogim istraživačima za njihove studije i rasprave, a iskorištena je u velikoj mjeri i za izlaganje na prigodnim izložbama (u Zagrebu u originalima, a u pokrajini u fotokopijama). Prigodom proslave 40-godišnjice Oktobarske revolucije priređena je u Državnom arhivu izložba o odjecima Oktobarske revolucije u našim zemljama, a dan je i kratak pregled razvoja radničkog pokreta u Hrvatskoj za vrijeme od 1894. do 1914. Ovu izložbu posjetilo je oko 2.500 građana, a najvećim dijelom bili su to kolektivni posjeti školske omladine. Mnogi nastavnici upotrebili su ovu izložbu za izlaganje gradiva historijskog perioda, kojem bijaše posvećena izložba, a poneki su održavali i seminare koristeći se izložbenom građom. Iako su prostorije za izložbe u Državnom arhivu vrlo malene, pokazalo se, da su izložbe ne samo dobro sredstvo u očiglednoj nastavi, nego da imaju i vanrednu propagandnu ulogu i da su prikladan način, da se prikaže sadržaj arhiva i njegova uloga u javnom životu. Upravo zbog toga je zaključeno, da se u Državnom ar-